

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2020.3.15>

МЕТОДИ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ У ПРОФІЛАКТИЦІ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ДІТЕЙ

Постановка проблеми. Профілактика правопорушень серед дітей залишається пріоритетним завданням сьогодення для правоохоронних органів. Відповідно до Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України 18 грудня 2018 р. № 1027-р) для зниження рівня впливу правопорушень та мінімізації чинників формування протиправної поведінки дітей необхідно запровадити цілісну систему заходів, що охоплюватиме забезпечення дієвого правосуддя, соціально-виховні та реабілітаційні програми для неповнолітніх, які перебувають у конфлікті з законом, профілактичні й освітні програми, адресні соціальні послуги, що можуть допомогти дитині набути навичок із розв'язання соціальних і побутових проблем, створення можливостей для навчання керувати власною поведінкою та виважено ставитися до своїх вчинків, професійного розвитку та налагодження стосунків у сім'ї та громаді. Підрозділи ювенальної превенції Національної поліції України та центри соціальних служб виступають одними з основних суб'єктів профілактики правопорушень серед дітей, які здійснюють профілактичні заходи для запобігання правопорушень. З метою досягнення найбільш оптимального результату профілактичної діяльності підрозділи ювенальної превенції взаємодіють з центрами соціальних служб, використовуючи різні методи взаємодії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття та особливості взаємодії органів державної влади, зокрема підрозділів Національної поліції України, розглядали у своїх працях О.М. Бандурка, В.О. Бурбика, Р.Р. Грень, С.В. Гронський, А.І. Довгань, А.Ю. Дзюба, О.М. Дручек, С.С. Єсімов, І.В. Іщенко, А.Є. Крищенко, С.А. Комісаров, С.В. Коношенко, Р.М. Ляшук, В.Р. Остропілець, М.В. Пашковська, А.М. Подоляка, О.Ю. Процких, М.В. Стащак, В.А. Трофімцов, К.В. Шкарупа та інші. Проте види та особливості методів взаємодії підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України та центрів соціальних служб у профілактиці правопорушень серед дітей розкрито вченими недостатньо.

Метою статті є дослідження поняття та особливостей методів взаємодії підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України з центрами соціальних служб у профілактиці правопорушень серед дітей.

Виклад основного матеріалу. Як зазначено в звіті Голови Національної поліції України про результати роботи відомства, у 2019 році особливе місце у роботі поліції посідає захист прав дітей. Підрозділи ювенальної превенції Національної поліції України здійснюють профілактичні заходи з метою запобігання правопорушенням серед дітей, зокрема, впроваджено платформи комунікації ювенальної поліції та громади («Діти! Поліція! Безпека!», «Безпечна школа» тощо); розроблено правову платформу протидії булінгу у дитячому середовищі. У результаті проведеної роботи кількість злочинів, учинених неповнолітніми, зменшилася на 13% (з 5,7 тис. до 4,9 тис.) [1].

Взаємодія підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України з центрами соціальних служб у сфері профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень є важливою умовою їх функціонування. Для забезпечення ефективної профілактичної діяльності суб'єкти профілактики правопорушень застосовують різні методи взаємодії.

У тлумачному словнику поняття «метод» визначається як прийом або система прийомів, що застосовується в якій-небудь галузі [2, с. 92]. Вчені у наукових працях дають своє бачення цього визначення. Так, В.О. Бурбика під методами взаємодії органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами розуміє сукупність науково обґрунтованих та закріплених на законодавчому рівні засобів та прийомів, які виникають внаслідок організації та здійснення взаємодії між органами місцевого самоврядування та правоохоронними органами [3, с. 99]. В.Р. Остропілець, вивчаючи питання взаємодії органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України з іншими правоохоронними органами, сформулював визначення методів взаємодії цих органів як закріплену на законодавчому рівні сукупність засобів (прийомів, способів) керуючого впливу на правовідносини, що виникають у результаті організації та реалізації взаємодії названих органів [4, с. 118].

У наукових дослідженнях пропонуються різноманітні класифікації методів управлінської діяльності. Зокрема, виокремлюють такі групи методів: адміністративні, організаційні, соціально-психологічні та економічні методи [5, с. 109]. В.Р. Остропілець використовує такі критерії класифікації методів взаємодії органів досудового розслідування Мініс-

терства внутрішніх справ України з іншими правоохоронними органами на види за ступенем впливу (методи регулювання, загального керівництва та безпосереднього управління) та за ступенем організації діяльності (методи планування, координації діяльності, вироблення рішень, організації виконання, контролю за виконанням рішень та роботи з кадрами апарату) [6, с. 120]. У сфері забезпечення прав і свобод дитини Національна поліція України використовує універсальні (переконання, заохочення, примус) та спеціальні (поліцейський нагляд; поліцейське піклування; поліцейська допомога тощо) методи [7, с. 166]. Дещо інший підхід до класифікації методів діяльності центрів соціальних служб застосовано науковцями у соціально-педагогічній науці. Зокрема, діяльність центрів соціальних служб здійснюється у процесі реалізації таких методів: залучення партнерів до реалізації власних заходів; підвищення кваліфікації; реалізація заходів; збір інформації; перевірка; контроль [8, с. 152]. Запропонована класифікація методів діяльності центрів соціальних служб дозволяє зробити висновок, що ці методи мають координаційний характер і сприяють налагодженню взаємодії у середині системи суб'єктів профілактики правопорушень серед дітей.

На нашу думку, для характеристики методів взаємодії підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України з центрами соціальних служб у профілактиці правопорушень серед дітей доцільно виокремити такі групи методів:

- адміністративні (субординаційні);
- координаційні;
- соціально-психологічні.

Як зазначає Л.В. Коваль, адміністративні методи полягають у впливі суб'єкта управління на його об'єкт через режим владно-розпорядчих указівок і організаційно-структурні упорядкування [9, с. 110]. Такі методи дають змогу впорядковано впливати на поведінку різних суб'єктів профілактики правопорушень. Вони здебільшого пов'язані з адміністративно-правовою формою діяльності, якою є правові акти управління, організаційно-розпорядчі заходи, засоби стимулювання і правового примусу, контроль та інше. Адміністративні (субординаційні) методи передбачають, що взаємодія підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України та центрів соціальних служб організується і здійснюється на підставі імперативних приписів нормативно-правових актів або владних рішень органів публічної адміністрації, наділених щодо взаємодіючих сторін управлінськими функціями. Так, на підставі адміністративних методів взаємодії виконується обов'язок працівників підрозділів Національної поліції України, зокрема підрозділів ювенальної превенції, у разі виявлення безпритульної дитини негайно повідомити про це центри соціальних служб відповідно до п. 2.1.6. спільного наказу «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що надають соціальні послуги бездомним особам» [10].

Координація розглядається як організаційний етап взаємодії, як організація узгодженої діяльності

суб'єктів профілактики. Тому координаційні методи взаємодії характеризують цей процес з погляду належної організації взаємодії підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України та центрів соціальних служб у профілактиці правопорушень серед дітей, причому у цьому разі узгоджена діяльність здійснюється на диспозитивних началах, з ініціативи однієї із сторін, без застосування адміністративних методів. У процесі взаємодії між Національною поліцією України та центрами соціальних служб використовується комплекс координаційних методів, серед яких можна відзначити такі:

– метод прогнозування – це метод, за допомогою якого використовується як накопичений у минулому досвід, так і поточні припущення щодо майбутнього з метою його визначення. Зазначений метод є способом дослідження об'єкта, що спрямований на розробку прогнозів. У контексті нашої статті змістом зазначеного методу є передбачення на основі аналітичних даних напрямів, характеру й особливостей розвитку взаємодії підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України та центрів соціальних служб, а також її результатів;

– метод планування – полягає у визначенні конкретних заходів щодо взаємодії підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України та центрів соціальних служб, термінів їх проведення, відповідальних за проведення цих заходів осіб;

– метод погодження актів і рішень – так, під час взаємодії підрозділів Національної поліції України та центрів соціальних служб повинен досягатись певний консенсус чи компроміс із вирішення їхніх спільних завдань, що в результаті призводить до вироблення спільних рішень (здебільшого організаційного характеру);

– метод контролю – вказаний метод полягає в тому, що сторони зазначених відносин мають право здійснювати взаємний контроль за тим, як кожна з них виконує свої обов'язки в межах спільних рішень, що були прийняті ними;

– метод інформаційного забезпечення – пов'язаний з отриманням, опрацюванням, використанням і зберіганням інформації, що відбиває реальні явища, події, факти тощо. Щодо взаємодії підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України та центрів соціальних служб, то головним тут є виокремлення важливої для такої взаємодії інформації й чітко окреслення її меж. Цей метод дає змогу визначити необхідну інформацію для досягнення поставлених перед зазначеними суб'єктами взаємодії завдань, підвищення їх ефективності, вирішення поточних і перспективних завдань. Значення інформаційного забезпечення в цьому разі полягає в тому, що всі заходи, спрямовані на вказану взаємодію, повинні базуватися на систематизованих даних про реальні події. Йдеться про інформаційну систему Національної поліції України та центрів соціальних служб, де переплітаються різні види інформації;

– метод роботи з кадрами (підготовка, перепідготовка, стажування тощо) – дає змогу підготувати висококваліфікованих спеціалістів, які мають чітко

розуміти роботу іншого органу, з яким відбувається взаємодія, в результаті ефективніше будуть використані кадрові ресурси обох сторін вказаних відносин для досягнення ними спільної мети.

Координаційні методи взаємодії підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України та центрів соціальних служб є засобом налагодження ефективного, а головне, дієвого зв'язку між зазначеними суб'єктами взаємодії, який суттєво сприяє виконанню спільних завдань, що стоять перед ними. Прикладом координаційних методів взаємодії може бути проведення профілактичної роботи з метою виявлення дітей, які схильні до вчинення правопорушень. Зокрема, ці суб'єкти профілактики правопорушень проводять вечірні рейди-перевірки щодо дотримання чинного законодавства з продажу алкогольних напоїв закладів торгівлі та в місцях масового відпочинку дітей, профілактичні рейди з метою попередження дитячої бездоглядності та профілактики негативних проявів поведінки, вчинення правопорушень. На нашу думку, координаційні методи взаємодії підрозділів ювенальної превенції з центрами соціальних служб найбільш сприяють їх спільній меті – профілактиці правопорушень серед дітей.

До соціально-психологічних методів зазвичай відносять примус і переконання. Примус є методом, що ґрунтується на організаційній підпорядкованості суб'єктів і реалізується через владні веління або прямиий вплив. Цей метод застосовується у разі порушення правових норм, їх невиконання.

Метод переконання полягає в доведенні суб'єктів суспільних відносин до впевненості в необхідності певної поведінки, яка відповідає загальним інтересам без застосування силового тиску [11, с. 400–401]. Метод переконання, на який дуже схоже превентивне виховання (за характером впливу на об'єкт та формами здійснення), є пріоритетним серед методів ювенальної превенції. Ці методи реалізуються в таких формах: проведення ознайомлювальних, попереджувальних та виховних бесід з дітьми та їх батьками, законними представниками, членами сім'ї для усунення причин та умов, які сприяли вчиненню адміністративного чи кримінального правопорушення дитиною; залученні дітей до участі в просвітницько-профілактичних чи психокорекційних програмах; виступи в засобах масової інформації, використання наочної агітації та пропагування, створення й обмін користувацьким контентом через Інтернет тощо [12, с. 164]. На нашу думку, метод примусу характеризується тим, що є допоміжним, здійснюється на підставі переконання і тільки після застосування переконання. Завдяки методу переконання реалізується взаємодія підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України та центрів соціальних служб у формі соціального партнерства, що передбачає таку організацію відносин між даними суб'єктами, яка проявляється в комплексі виховних, роз'яснювальних, рекомендаційних і заохочувальних заходів.

Висновки. Підсумовуючи, варто зауважити, що під час здійснення взаємодії між Національною поліцією України, зокрема підрозділами ювенальної превенції та центрами соціальних служб, застосовуються різні за своїм характером методи взаємодії, які спрямовані на організацію й забезпечення ефективної співпраці між вказаними суб'єктами взаємодії, а також мають на меті підтримання дисципліни й належне виконання сторонами своїх обов'язків. Під методами взаємодії підрозділів ювенальної превенції та центрів соціальних служб у профілактиці правопорушень серед дітей слід розуміти сукупність прийомів і способів, за допомогою яких забезпечується належна організація й реалізація узгоджених заходів з метою запобігання правопорушенням, усунення причин та умов виникнення таких правопорушень.

Методи взаємодії підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України з центрами соціальних служб у профілактиці правопорушень серед дітей доцільно виокремити в наступні групи: адміністративні (субординаційні), координаційні, соціально-психологічні. Вказані методи взаємодії сприяють ефективній діяльності цих суб'єктів та дозволяють досягнути спільну мету. Варто відмітити, що зазначені методи взаємодії підрозділів ювенальної превенції та центрів соціальних служб не мають належного законодавчого оформлення, оскільки відсутні нормативно-правові документи, які б комплексно й більш чітко регулювали механізм цієї взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Звіт Голови Національної поліції України про результати роботи відомства у 2019 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-npu-2019.pdf.
2. Тлумачний словник української мови. Київ, 1973. Т. 4. 1973. С. 246.
3. Бурбика В.О. Методи взаємодії органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2014. Вип. 29. Ч. 2. Том 3. С. 98–101. URL: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.29-2/part_3/24.pdf.
4. Остропілець В.Р. Методи взаємодії органів досудового розслідування МВС України з іншими правоохоронними органами. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Вип. 3. Том 2. С. 98–101.
5. Бурбика В.О. Адміністративно-правові засади взаємодії органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Суми, 2017. 251 с.
6. Остропілець В.Р. Методи взаємодії органів досудового розслідування МСВ України з іншими правоохоронними органами. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 3. Том 2. С. 117–120. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/Nvkhdh_jur_2016_3\(2\)_30.pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Nvkhdh_jur_2016_3(2)_30.pdf).
7. Адміністративна діяльність поліції : підручник / В.В. Середа, М.П. Гурковський, Ю.С. Назар та ін. ; ЛьвДУВС. Львів, 2017. 776 с.
8. Форми та методи діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді в напрямі адаптації підрастаючого покоління до повноцінного життя в суспільстві. *Наукове електронне видання «Професіоналізм педагога»*.

гога: *теоретичні й методичні аспекти* : збірник наукових праць. ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». 2015. Вип. 2. Слов'янськ, С. 148–154. URL: <http://pptma.dn.ua/files/2015/2/18.drugov.148-154.pdf>.

9. Коваль Л.В. Адміністративне право : курс лекцій для студентів юрид. вузів та факультетів. Київ : Вентурі, 1996. 208 с.

10. Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з пи-

тань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї : наказ Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерство внутрішніх справ України від 7 вересня 2009 р. № 3131/386. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0917-09>.

11. Загальна теорія держави і права : підручник для студ. юрид. ВНЗ / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін. Харків : Право, 2009. 584 с.

12. Іщенко І.В. Види методів та форм діяльності суб'єктів ювенальної превенції. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2018. Вип. 1 (81). С. 161–167. URL: [http://lduvs.edu.ua/wp-content/uploads/Docs/vysnik/vlduvs-2018-1\(povn_text\).pdf](http://lduvs.edu.ua/wp-content/uploads/Docs/vysnik/vlduvs-2018-1(povn_text).pdf).

Назар Т.Я. МЕТОДИ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ У ПРОФІЛАКТИЦІ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ДІТЕЙ

У статті досліджується поняття методів взаємодії підрозділів Національної поліції України, зокрема підрозділів ювенальної превенції, з центрами соціальних служб у профілактиці правопорушень серед дітей. Проаналізовано різні погляди науковців на це поняття. Зроблено висновок, що методи взаємодії підрозділів ювенальної превенції та центрів соціальних служб у профілактиці правопорушень серед дітей – це сукупність прийомів і способів, за допомогою яких забезпечується належна організація й реалізація узгоджених заходів з метою запобігання правопорушенням, усунення причин та умов виникнення таких правопорушень.

Розкрито різні класифікації методів управлінської діяльності, які пропонують вчені у своїх працях. Запропоновано методи взаємодії підрозділів ювенальної превенції та центрів соціальних служб у профілактиці правопорушень серед дітей виокремити в такі групи: адміністративні (субординаційні), координаційні, соціально-психологічні. Проаналізовано особливості адміністративного (субординаційного) методу і зазначено, що на основі цього методу відбувається взаємодія підрозділів ювенальної превенції з центрами соціальних служб шляхом виконання обов'язку працівників підрозділів Національної поліції України, зокрема підрозділів ювенальної превенції, у разі виявлення безпритульної дитини негайно повідомити про це центри соціальних служб.

У статті наголошено, що зазначені методи взаємодії підрозділів ювенальної превенції та центрів соціальних служб не мають належного законодавчого оформлення, і це вносить складності у механізм взаємодії цих суб'єктів профілактики.

Ключові слова: методи взаємодії, підрозділи ювенальної превенції, профілактика правопорушень серед дітей, центри соціальних служб.

Nazar T.Ya. METHODS OF INTERACTION OF JUVENILE PREVENTION DEPARTMENTS OF THE NATIONAL POLICE AND SOCIAL SERVICES CENTERS OF CRIME PREVENTION AMONG CHILDREN

The article explores the definitions, types and features of methods of interaction of juvenile prevention departments of the National Police of Ukraine and social services centers of crime prevention among children. Interaction of juvenile prevention departments and social service centers in the field of prevention of administrative and criminal offenses is an important condition for their functioning. The subjects of crime prevention use different methods of interaction to provide an effective prevention.

The definition of “method” offered by scientists of various branches of law, and also social and pedagogical sciences is analyzed. It is proposed to understand the method of interaction of juvenile prevention departments and social service centers of crime prevention among children as a complex of techniques and methods by which the proper organization and implementation of agreed methods to prevent offenses, eliminate the causes and conditions of such offenses are provided.

It is established that the methods of interaction of juvenile prevention departments of the National Police of Ukraine and the centers of social services should be divided into the following groups: administrative (subordination), coordinating, socio-psychological.

The peculiarities of these methods of interaction are characterized. In particular, it is concluded that on the base of administrative method juvenile prevention departments interact with social service centers by fulfilling the duty of employees of the National Police of Ukraine to inform social service centers immediately in the case of homeless child detection. Coordinating methods of interaction of juvenile prevention departments of the National Police of Ukraine and the centers of social services are the means of establishing effective and most importantly, efficient communication between these subjects, which significantly helps to perform the common tasks facing them. Socio-psychological methods have a coordinating character and contribute to the establishment of interaction within the system of subjects of crime prevention among children. Socio-psychological methods usually include coercion and persuasion. The method of persuasion is more often used in the process of interaction of juvenile prevention departments and social service centers.

The attention is paid to the fact that these methods provide the activities of the subjects of crime prevention, and thanks to the method of persuasion the interaction of juvenile prevention departments of the National Police of Ukraine and centers of social services in the form of social partnership is realized. It is stated that there are not proper regulation of the mechanism of interaction at the level of legislative acts, and methods of interaction of juvenile prevention departments and social service centers of crime prevention among children.

Key words: methods of interaction, juvenile prevention units, crime prevention among children, social services centers.